

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Οι διεθνείς οργανισμοί δημιουργούνται με διεθνή συνθήκη και έχουν τις εξουσίες που τους έχουν εκχωρήσει τα όργανα μετά από συμφωνία τους.

Κοινωνία των Εθνών (League of Nations)

Η Κοινωνία των Εθνών ιδρύθηκε με τις συνθήκες ειρήνης του 1919-1920 μετά το πέρας του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Στόχος της ήταν το τρίπτυχο: αποπλισμός, συλλογική ασφάλεια και ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών. Ωστόσο, η ΚτΕ δεν μακροημέρευσε: αφενός, η συμμετοχή σε αυτήν υπήρξε περιορισμένη: οι ΗΠΑ δεν μετέσχαν, διότι οι συνθήκες ειρήνης του 1919-1920 δεν εγκρίθηκαν από την αμερικανική Γερουσία, η Γερμανία ταχύτατα αποχώρησε (1935) μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, η Ιαπωνία εκδιώχθηκε μετά την επίθεση της κατά της Κίνας (1935), ομοίως η Ιταλία μετά την επίθεση κατά της Αιθιοπίας (1936), όπως και η ΕΣΣΔ μετά την επέμβαση της στη Φινλανδία το 1939. Αφετέρου, η οργανωτική διάρθρωση του οργανισμού ήταν προβληματική. Συγκεκριμένα, η ΚτΕ είχε 2 κύρια όργανα, τη Συνέλευση, στην οποία μετείχαν όλα τα κράτη-μέλη με βάση τον κανόνα "ένα κράτος, μία ψήφος", και το Συμβούλιο, που αποτελούνταν από αντιπροσώπους των μεγάλων δυνάμεων και άλλα μέλη μη μόνιμα. Το γεγονός ότι ίσχυε ο κανόνας της ομοφωνίας (δηλαδή δεν ήταν δυνατόν να ληφθεί απόφαση χωρίς τη συναίνεση του συνόλου των κρατών-μελών) και ότι τα θέματα διεθνούς ειρήνης ενέπιπταν στην αρμοδιότητα τόσο του Συμβουλίου όσο και της Συνέλευσης έπληξε την αποτελεσματικότητα της Κοινωνίας των Εθνών, η οποία διαλύθηκε το 1939.

Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (The United Nations)

Ο ΟΗΕ δημιουργήθηκε την επαύριο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1945) σε μια προσπάθεια να αποτραπούν οι ένοπλες συρράξεις και οι θηριωδίες του πολέμου στο μέλλον. Ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ (που περιλαμβάνει 111 άρθρα) ιδρύει τα εξής κύρια όργανα (main organs, σε αντιδιαστολή προς τα επικουρικά όργανα, που ιδρύονται με αποφάσεις των κυρίων οργάνων {subsidiary organs}) του οργανισμού:

- 1) Γενική Συνέλευση (General Assembly): Πρόκειται για το 'δημοκρατικό όργανο του ΟΗΕ'. Σε αυτήν μετέχουν όλα τα κράτη-μέλη και ισχύει ο κανόνας 'ένα κράτος, μία ψήφος'. Η Γενική Συνέλευση έχει γενική αρμοδιότητα (general responsibility = όταν μία αρμοδιότητα δεν απονέμεται ρητώς σε άλλο όργανο, ανήκει στη Γενική Συνέλευση) και αποφασίζει με πλειοψηφία, καταλήγοντας σε συστάσεις (recommendations), οι οποίες, αν και γεννούν υποχρέωση προς συμμόρφωση, δεν είναι δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη (διάβασε το άρθρο 11 του Χάρτη). Η Γενική Συνέλευση συνεδριάζει τακτικά σε Ολομέλεια μία φορά κάθε χρόνο από τις 3 Σεπτεμβρίου μέχρι περίπου τα Χριστούγεννα, μπορεί όμως να συνέλθει σε έκτακτη σύνοδο (άρθρο 20 του Χάρτη) αν το ζητήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας ή η πλειοψηφία των κρατών-μελών του ΟΗΕ. Έχει 6 επιτροπές που συνεδριάζουν παράλληλα: η πρώτη αφορά θέματα ειρήνης και ασφάλειας, η δεύτερη θέματα οικονομικά, η τρίτη τα ανθρώπινα δικαιώματα, η τέταρτη τον αποπλισμό, η πέμπτη τα οικονομικά του οργανισμού και η έκτη είναι μια νομική επιτροπή στην οποία μετέχουν διεθνολόγοι από όλον τον πλανήτη.
- 2) Συμβούλιο Ασφαλείας (Security Council): Πρόκειται τρόπον τινά για το 'αριστοκρατικό όργανο' του ΟΗΕ και αποτελεί το εργαλείο για την ασφάλεια του συστήματος. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει κύρια αρμοδιότητα (primary responsibility) για θέματα ειρήνης και ασφάλειας που αφορούν τον πλανήτη.

Αποτελείται από 15 μέλη, εκ των οποίων τα 5 είναι μόνιμα (πρόκειται για τους νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου: ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία, Κίνα). Τα υπόλοιπα 10 μέλη εκλέγονται κάθε 2 χρόνια σύμφωνα με τα γεωγραφικά συστήματα του ΟΗΕ, ενώ η προεδρία του Συμβουλίου Ασφαλείας αλλάζει κάθε μήνα με πρόεδρο που προέρχεται είτε από μόνιμα είτε από μη μόνιμα μέλη του. Το Σ.Α αποφασίζει με πλειοψηφία 9/15, όμως τα 5 μόνιμα μέλη έχουν δικαίωμα αρνησικυρίας (veto).

Αποφάσεις με απλή πλειοψηφία 9/15 χωρίς δικαίωμα veto λαμβάνονται μόνο για θέματα διαδικασίας, κατά το άρθρο 27 του Χάρτη. Οι αποφάσεις (decisions) του Σ.Α είναι νομικά δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη και μόνο αν εκείνο δεν αποφασίσει για ένα ζήτημα που υπάγεται στην αρμοδιότητα του μπορεί αυτό να παραπεμφθεί στη Γενική Συνέλευση. Το Σ.Α μπορεί να συνεδριάσει ανά πάσα στιγμή και να συγκληθεί μέσα σε 5 λεπτά. (διάβασε τα άρθρα 24-25 του Χάρτη)

- 3) **Γενικός Γραμματέας:** Πρόκειται για τον επικεφαλής διοικητικό υπάλληλο του ΟΗΕ (ΔΕΝ είναι εκπρόσωπος του οργανισμού). Δεν μπορεί να μιλήσει ιδίω ονομάτι, γιατί δεν έχει εξουσία, ούτε να πάρει κάποια απόφαση (παρ'όλα αυτά, έχει τεράστια πολιτική δύναμη). Ο Γενικός Γραμματέας εκλέγεται ανά γεωγραφικό διαμέρισμα με διπλή ψηφοφορία (απαιτείται πλειοψηφία και στη ΓΣ και στο Σ.Α.).
- 4) **Διεθνές Δικαστήριο:** Το δικαιοδοτικό όργανο του ΟΗΕ αποτελείται από 15 μέλη-φυσικά πρόσωπα που προτείνονται από τα κράτη και εκλέγονται με γεωγραφική κατανομή. Η απόφαση για την εκλογή των μελών του δικαστηρίου λαμβάνεται με διπλή ψηφοφορία (απαιτείται πλειοψηφία στη ΓΣ και στο Σ.Α.). Οι δικαστικές αποφάσεις λαμβάνονται φυσικά με πλειοψηφία, καταγράφεται όμως και τυχόν συντρέχουσα γνώμη της μειοψηφίας.
- 5) **ECOSOC (Economic and Social Council):** Η κύρια συνδρομή του ECOSOC συνίσταται στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από την προώθηση σύναψης σχετικών συμβάσεων.
- 6) **Συμβούλιο Κηδεμονίας:** Το Συμβούλιο Κηδεμονίας είχε καθήκον τη διοίκηση και την εποπτεία των περιοχών υπό κηδεμονία, δηλαδή ουσιαστικά των αποικιών (βλ άρθρο 75 του Χάρτη). Καθώς πλέον δεν υπάρχουν αποικίες, το Συμβούλιο Κηδεμονίας δε λειτουργεί (ανέστειλε τις εργασίες του το 1994) και έχει απολέσει τη σημασία του.

Αποφασιστικά όργανα του ΟΗΕ είναι ΜΟΝΟ η Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας.

ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Ο Καταστατικός Χάρτης δημιουργεί στο Κεφάλαιο 7 ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας. Ειδικότερα:

Το άρθρο 39 του Χάρτη ορίζει ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αποφαίνεται αν υπάρχει απειλή για την ειρήνη (threat for the peace), διατάραξη της ειρήνης (breach of the peace) ή επιθετική ενέργεια (act of aggression) και θα κάνει συστάσεις ή θα αποφασίζει ποια μέτρα θα λαμβάνονται σύμφωνα με τα άρθρα 41 και 42, για να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια. Τα μέτρα του άρθρου 41 δεν περιλαμβάνουν χρήση βίας, σε αντίθεση με τα μέτρα του άρθρου 42 (διάβασε τα). Ο στρατός του ΟΗΕ του οποίου ο σχηματισμός προβλέπεται στο άρθρο 43 του Χάρτη δε σχηματίστηκε ποτέ για λόγους πολιτικούς. Για την αντιμετώπιση όμως πρακτικών προβλημάτων, όταν λαμβάνονται μέτρα που συνεπάγονται χρήση βίας κατά το άρθρο 42, σχηματίζονται δυνάμεις από όσα κράτη μέλη και κυρίως περιφερειακούς διεθνείς οργανισμούς το επιθυμούν και ενεργούν κατ'εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας (πχ. Αυτό συνέβη με την επιχείρηση Desert Storm, όταν το Ιράκ επιτέθηκε στο Κουβέιτ το 1990 κτλ + διάβασε την Υπόθεση της Κορέας, σελ. 543-544). Μετά τον Πόλεμο της Κορέας, το Σ.Α άρχισε να δημιουργεί τους

'κυανόκρανους' (= ειρηνευτικές αποστολές που αποστέλλονται με συγκεκριμένες οδηγίες (mandates) από το Συμβούλιο Ασφαλείας, εθνικές στρατιωτικές μονάδες που παίρνουν εντολές από τις πρωτεύουσες τους, αλλά συντονίζονται από την έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη. Πρόκειται για παρατηρητές που παρεμβάλλονται μεταξύ των εμπολέμων και προσπαθούν να επιτύχουν την κατάπαυση του πυρός και τη σύναψη ειρήνης. Φέρουν όμως ελαφρύ οπλισμό τον οποίο χρησιμοποιούν σε περιπτώσεις άμυνας. Οι κυανόκρανοι ως θεσμός δεν προβλέπονται κάπου στο Χάρτη, αλλά δημιουργούνται επί τη βάση του Κεφαλαίου 7.

Το άρθρο 51 του Χάρτη αναφέρεται στην άμυνα (ατομική ή συλλογική), την οποία ορίζει ως φυσικό δικαίωμα που ενεργοποιείται μόνο σε περίπτωση που ένα κράτος-μέλος του ΟΗΕ δέχεται ένοπλη επίθεση και διατηρείται μέχρι να αναλάβει δράση το Συμβούλιο Ασφαλείας. Η άμυνα δικαιολογείται όταν παραβιάζονται τα σύνορα του κράτους (κλασική περίπτωση επίθεσης), όταν επίκειται επίθεση (imminent attack), αλλά όχι όταν έχει προληπτικό χαρακτήρα (anticipatory self-defence). Την θεωρία περί προληπτικής άμυνας επικαλέστηκαν οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία για την ένοπλη επέμβαση τους στο Ιράκ το 2001.

ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

Η ειρηνική επίλυση των διαφορών (Κεφάλαιο 6 του Χάρτη) υπάγεται στην κύρια αρμοδιότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το άρθρο 33 του Χάρτη προβλέπει τις εξής μεθόδους:

- 1) διαπραγματεύσεις (μεταξύ των εμπλεκομένων στη διαφορά κρατών)
- 2) έρευνα (που έχει ως σκοπό τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών από μία Commission of Inquiry)
- 3) μεσολάβηση (=προσπάθεια κατευνασμού των μερών και επίλυσης της διαφοράς από ένα τρίτο πρόσωπο. Ο μεσολαβητής δεν αναμειγνύεται στη διένεξη, δεν εκφράζει τη δική του άποψη, απλώς διακινεί την πληροφορία και προσπαθεί να κατεβάσει τους τόνους)
- 4) Συνδιαλλαγή (= η διαφορά της από τη μεσολάβηση συνίσταται στο γεγονός ότι ο τρίτος προσπαθεί να συμφιλιώσει τα μέρη και καταθέτει δικές του προτάσεις για τη λύση του προβλήματος)

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις οι αποφάσεις λαμβάνονται από τα διαφωνούντα κράτη, τα οποία διατηρούν την αποφασιστική τους αρμοδιότητα.

- 5) διαιτησία (προσφυγή σε διαιτητικό δικαστήριο)
- 6) δικαστικός διακανονισμός

Οι δύο τελευταίες μέθοδοι είναι μέθοδοι 'επίλυσης της διαφοράς δια τρίτων' (third party adjudication). Τα μέρη χάνουν την αποφασιστική τους αρμοδιότητα, η οποία περνάει στο δικαστήριο. Το διαιτητικό δικαστήριο (π.χ. Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία) είναι πάντα ad hoc και οι δικαστές επιλέγονται από τα μέρη, σε αντίθεση με το μόνιμο δικαστήριο. Η απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου είναι δεσμευτική για τα διάδικα κράτη, τα οποία δικαιούνται να υποδείξουν από έναν δικαστή.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Κατά τα άρθρα 34 και 35 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, μόνο κράτη μπορούν να είναι διάδικοι ενώπιον του δικαστηρίου και μόνον εφόσον έχουν αποδεχθεί τη δικαιοδοσία του.

Τρόποι αποδοχής της δικαιοδοσίας του ΔΔΧ:

- 1) συμβατική αποδοχή της αρμοδιότητας του δικαστηρίου (άρθρο 36 παρ. 1 Καταστατικού) μέσω συνυποσχετικού (στο οποίο τα κράτη για συγκεκριμένη διαφορά συναινούν ρητώς να προσφύγουν στο δικαστήριο διατυπώνοντας ταυτόχρονα το ερώτημα επί του οποίου το δικαστήριο καλείται να αποφανθεί) ή μέσω διμερών ή πολυμερών συμβάσεων που περιέχουν ρήτρα υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του διεθνούς δικαστηρίου για τις διαφορές που ενδεχομένως θα προκύψουν από τη σύμβαση)
- 2) αποδοχή της προαιρετικής ρήτρας υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του δικαστηρίου (διάβασε το άρθρο 36 παρ. 2 κ 3) {συνήθως οι δηλώσεις των κρατών γίνονται για μια πενταετία, μετά το πέρας της οποίας ανανεώνονται σιωπηρά}
- 3) *forum prorogatum* (μία διαφορά εισάγεται στο ΔΔΧ με μονομερή αίτηση χωρίς να υπάρχει βάση δικαιοδοσίας, αλλά η συμπεριφορά του αντίδικου κράτους θεμελιώνει ρητά (εκ των υστέρων με ρητή δήλωση αναγνώρισης της δικαιοδοσίας από το αντίδικο κράτος) ή σιωπηρά (με τη συμμετοχή του αντίδικου κράτους στη διαδικασία) τη δικαιοδοσία του ΔΔΧ.

Το ΔΔΧ έχει και γνωμοδοτική αρμοδιότητα κατά το άρθρο 96 του Χάρτη. Τη γνωμοδότηση μπορούν να ζητήσουν η ΓΣ, το ΣΑ ή οποιοδήποτε άλλο όργανο ή εξειδικευμένη οργάνωση με την έγκριση της ΓΣ, αλλά όχι τα κράτη. Οι γνωμοδοτήσεις δεν έχουν δεσμευτική ισχύ.